

การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย¹

ปิยะวดี คำสุวรรณ

คเชนทร์ ตัญศิริ

อุมาภรณ์ สังขมาน

รับบทความ: 23 พฤษภาคม 2562

แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2562

ตอบรับ: 11 กรกฎาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติทางความหมายของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยปัจจุบันจากมุมมองภาษาศาสตร์ปริธาน โดยวิเคราะห์ตัวอย่างข้อมูลภาษาจำนวนทั้งหมด 1,000 ข้อมูล จากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “ตาม” ในภาษาไทยเป็นคำหลายความหมาย คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายได้ 5 ความหมาย ก) ความหมายเหตุการณ์ การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ข) ความหมายเหตุการณ์ การเรียกตัว ค) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ ง) ความหมายบ่งชี้การเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้อง และ จ) ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่

คำสำคัญ คำหลายความหมาย บริบท ภาษาศาสตร์ปริธาน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่องการศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย ของปิยะวดี คำสุวรรณ

A Study of /taam/ in Thai

Piyawadee Khamsuwan

Kachen Tansiri

Umaporn Sungkaman

Received: May 23, 2019

Revised: June 28, 2019

Accepted: July 11, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

The objective of this study is to analyze semantic properties of the word, /taam/, in Thai. The data were drawn from *Thai National Corpus* and analyzed from cognitive linguistics perspective. The word, /taam/, in Thai is polysemous. It can convey 5 meanings which are a) a motion situation of a subject moving following a preceding object, b) a situation of a subject moving to call (someone) to come over, c) a direction of motion situation following a preceding object, d) imitating or doing something by imitating others and e) be located at.

Keywords: polysemy, context, cognitive linguistics

บทนำ

คำว่า “ตาม” ในภาษาไทยปัจจุบันจัดเป็นคำอีกคำหนึ่งที่มีความน่าสนใจทางอรรถศาสตร์ กล่าวคือ สามารถแสดงความหมายได้หลากหลายเมื่อปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

(1) คุณครูตามผมไปที่บ้าน

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (1) ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยวแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของนามวลีประธาน “คุณครู” ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอื่นที่เคลื่อนที่นำหน้า “ผม” ซึ่งปรากฏเป็นนามวลีกรรมในประโยค

(2) พระยาพหลฯ ให้คนไปตามตัวพระยาศรีฯ เป็นครั้งสุดท้าย

(3) พี่สะ พ่อให้มาตาม

ในตัวอย่าง (2)-(3) คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาตัวที่สองในหน่วยสร้างกริยาเรียงตามหลังคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ไป” และ “มา” คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้แสดงเหตุการณ์การเรียกตัว

(4) เดี่ยวพอเรส ฉันเรียกพลางวิ่งตามมันไป

(5) ชายหนุ่มเดินตามถนนสายกลางหมู่บ้าน

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (4)-(5) ปรากฏตามหลังกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่เช่นเดียวกับตัวอย่าง (2)-(3) แต่แตกต่างตรงที่คำกริยาที่ปรากฏนำคำว่า “ตาม” นั้นแสดงเหตุการณ์ที่มีการระบุลักษณะการเคลื่อนที่ที่ชัดเจนกว่า เช่น การเคลื่อนที่ด้วยวิธีการวิ่งในตัวอย่าง (4) และการเดินตามลำดับ ในตัวอย่าง (5) เมื่อปรากฏในลักษณะนี้คำว่า “ตาม” แสดงความหมายในเชิงทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่แสดงโดยคำกริยาตัวที่หนึ่ง กล่าวคือ ในตัวอย่าง (4) คำว่า “ตาม” แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ของเหตุการณ์การวิ่งของนามวลี “ฉัน” ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า “มัน” ซึ่งปรากฏเป็นนามวลีกรรมของประโยค ใน (5) คำว่า “ตาม” แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ด้วยการเดินของนามวลีประธาน “ชายหนุ่ม” ไปในทิศทางเดียวกันกับ “ถนนสายกลางหมู่บ้าน” ซึ่งปรากฏตามหลัง

(6) นกหลายชนิดหากินอยู่ตามต้นไม้ในสวน

ในตัวอย่าง (6) คำว่า “ตาม” ปรากฏหลังคำกริยาวิเศษณ์ “หากินอยู่” ซึ่งไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะเหมือนกับตัวอย่าง (4)–(5) คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้ปรากฏเป็นคำบุพบทที่ตามหลังด้วยนามวลีแสดงสถานที่ “ต้นไม้ในสวน” คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้แสดงความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างเหตุการณ์การหากินของนกที่แสดงโดยกริยาวิเศษณ์กับสถานที่ต้นไม้ในสวน การปรากฏในลักษณะนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศนีย์ (2539) ที่ศึกษาเรื่องกระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย ได้อธิบายว่า “ตาม” เป็นคำบุพบท มีตำแหน่งประจำอยู่หน้าหน้านามวลีในลักษณะที่ไม่สามารถปรากฏแยกจากกันได้ ดังตัวอย่าง

(7) มีทหารยืนเรียงรายตามกำแพงเมือง

หากย้ายนามวลีไปไว้หน้าประโยคจะได้ว่า “กำแพงเมืองมีทหารยืนเรียงรายตาม” ผู้ใช้ภาษาไม่ยอมรับ ถ้าหากว่าย้าย “ตาม” ไปข้างหน้าด้วย จะได้ว่า “ตามกำแพงเมืองนี้ทหารยืนเรียงราย” ผู้ใช้ภาษาสามารถยอมรับได้

ตัวอย่าง (8)–(10) แสดงให้เห็นว่า “ตาม” สามารถปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการกระทำ (activity verb) อื่นๆ ที่ไม่มีนัยความหมายการเคลื่อนที่ เช่น “ยืน” ในตัวอย่าง (8) “ทำ” ในตัวอย่าง (9) ตามลำดับ และมีนามวลี “เธอ” ในตัวอย่าง (8) หรือนามวลีแปลง (nominalized noun phrase) “ที่เธอพูด” ในตัวอย่าง (9) ปรากฏตามหลัง คำว่า “ตาม” ในบริบทเหล่านี้มีลักษณะเป็นคำบุพบท แสดงความสัมพันธ์สอดคล้องกันระหว่าง เหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาวิเศษณ์ที่ปรากฏนำหน้ากับนามวลี หรือนามวลีแปลงที่ปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” ได้แก่ เหตุการณ์การลุกยืน ในตัวอย่าง (8) มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการกระทำของ “เธอ” และเหตุการณ์การคิด ในตัวอย่าง (9) มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับนามวลีแปลง “ที่เธอพูด” อย่างไรก็ดี หากนามวลีเป็นสิ่งที่เคยถูกกล่าวถึงในบริบทก่อนหน้าและสามารถค้นคืนได้จากบริบทโดยง่าย นามวลีหรือนามวลีแปลงเหล่านั้นอาจจะไม่ปรากฏได้ดังในตัวอย่าง (10)

- (8) เขามองหน้าเธอหนึ่งอยู่อึดใจก่อนจะลุกยืนตามเธอ
- (9) นิลยาหยุดเพื่อให้อรกานต์ได้คิดตามที่เธอพูด
- (10) ถ้าผู้กองสั่ง ผมก็ต้องทำตาม

นอกจากการปรากฏเป็นคำมูลประเภทคำกริยาหรือบุพบทในตัวอย่าง (1)–(10) แล้ว คำว่า “ตาม” ยังสามารถปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของวลีจำเพาะ (phraseological unit) หรือกลุ่มคำที่มักปรากฏร่วมกันและมีความหมายค่อนข้างแน่นอน เช่น “ตามน้ำ” “ตามใจ” “ตามอัธยาศัย” “ตามสบาย” “ตามเนื้อผ้า” เป็นต้น

ตัวอย่างที่ (1)–(10) แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ตาม” ในภาษาไทยสามารถปรากฏเดี่ยว ทำหน้าที่เป็นกริยาหลักของประโยค และเมื่อปรากฏตามหลังคำกริยาอื่น คำว่า “ตาม” สามารถทำหน้าที่เป็นคำกริยารอง หรือทำหน้าที่เป็นคำบุพบทแสดงความสัมพันธ์หรือบอกตำแหน่งสถานที่ อีกทั้งยังปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ ในลักษณะของการเป็นวลีจำเพาะ ซึ่งแสดงความหมายได้หลากหลาย คำว่า “ตาม” จึงเป็นคำที่น่าสนใจคำหนึ่ง อีกทั้งในงานวิจัยเกี่ยวกับคำว่า “ตาม” ในอดีต มีเพียงการศึกษากระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทยเท่านั้น

การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยเป็นคำที่มีความน่าสนใจอยู่มาก แต่งานวิจัยที่ศึกษามีจำนวนค่อนข้างน้อย งานวิจัยในอดีตพบเพียงการศึกษาที่เน้นไปที่หน้าที่ของคำว่า “ตาม” เพียงอย่างเดียว จากข้อสังเกตเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยเป็นคำหลายความหมาย (polysemy) เป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้กรอบการวิเคราะห์ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากข้อจำกัดในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอผลการศึกษาคณะคุณสมบัติทางความหมายของคำว่า

“ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำมูลเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาคำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของวลีจำเพาะ

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายวิเคราะห์หน้าที่และความหมายของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างข้อมูลจำนวนทั้งหมด 1,000 ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์มาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติฯ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากแหล่งข้อมูล 5 ประเภทได้แก่ เรื่องแต่ง (fiction) หนังสือพิมพ์ (newspaper) งานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) งานเขียนวิชาการ (academic) และเบ็ดเตล็ด (miscellany)

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาคำครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหมวดหมู่ของการทบทวนเอกสารและตำราวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1.1 คำหลายความหมาย

อีวานและกรีน (Evans and Green, 2006) อธิบายว่า คำหลายความหมาย (polysemy) เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่มีลักษณะของการที่หน่วยคำหนึ่งมีการขยายความหมายเป็นความหมายต่างๆ หลายความหมาย โดยแต่ละความหมายนั้นจะมีความสัมพันธ์กันอยู่

คำหลายความหมายจะตรงข้ามกับคำพ้อง (homonymy) ซึ่งเป็นหน่วยคำที่มีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย โดยแต่ละความหมายนั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน แม้จะมีการออกเสียงหรือเขียนสะกดแบบเดียวกัน เช่น คำว่า “เพลลา” ในภาษาไทยซึ่งมีรูปและเสียงเหมือนกัน มีหลายความหมาย ได้แก่ “เพลลา” ที่หมายถึงเบาลง เบาพอประมาณ และ “เพลลา” หมายถึงแกนสำหรับสอดในตุ้มรถ

หรือดุมเกวียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) จะสังเกตได้ว่าความหมายของ เพลา ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนอยู่ต่างมโนทัศน์กันและไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้

ลาคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ได้กล่าวไว้ว่าคำหลายความหมายเป็นระบบความสัมพันธ์ของความหมาย จัดหมวดหมู่ความหมายที่สัมพันธ์กันและตามความคล้ายคลึงกันเป็นเครือข่าย

1.2 ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริธาน

งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ปริธานเริ่มมีผู้สนใจมากขึ้นในยุโรปและอเมริกา เมื่อช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ก่อนหน้านั้นภาษาศาสตร์ปริธานถูกมองว่าไม่ใช่ภาษาศาสตร์แท้จริง แต่ในปัจจุบันมีผู้สนใจงานด้านนี้มากขึ้น มีการประชุมวิชาการเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ปริธานครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ภาษาศาสตร์ปริธานมีพื้นที่ยืนที่มั่นคงและทำให้มีการจัดตั้งสมาคม International Cognitive Linguistics Association ขึ้นมา และตั้งแต่นั้นมาก็ก่อกำเนิดวารสาร *Cognitive Linguistics*

ภาษาศาสตร์ปริธานมองว่าหลักการที่ใช้อธิบายเรื่องภาษานั้นไม่แตกต่างจากหลักการที่ใช้อธิบายระบบปริธานอื่นๆ งานด้านภาษาศาสตร์ปริธานอาจจัดเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ อรรถศาสตร์ปริธานจะสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ โครงสร้างมโนทัศน์ การสร้างความหมายที่ซ่อนอยู่ในภาษา ส่วนทางด้านปริธานและไวยากรณ์นั้นสนใจสร้างแบบจำลองไวยากรณ์มากกว่า แต่อาศัยความรู้ทางอรรถศาสตร์ปริธานเป็นหลัก แนวทางภาษาศาสตร์ปริธานมีสมมติฐานหลักเกี่ยวกับภาษาสามประการ คือ ภาษาไม่ใช่องค์ประกอบอิสระที่แยกจากระบบปริธานอื่นๆ ไวยากรณ์เป็นเรื่องการสร้างมโนทัศน์ และความรู้ทางภาษาได้มาจากการใช้ภาษา ภาษาศาสตร์ปริธานไม่ได้ปฏิเสธว่าภาษาไม่ใช่สิ่งที่ เป็น innate เพียงแต่ไม่มองภาษาเป็นสิ่งที่แยกออกจากระบบปริธานอื่นๆ งานภาษาศาสตร์ปริธานจึงพยายามวิเคราะห์โดยจับเอาความสามารถทางปริธานทั่วไปที่มนุษย์มีมาใช้อธิบายในเรื่องภาษาด้วย ภาษานั้นมีลักษณะจำกัดแต่สิ่งต่างๆ

ที่มนุษย์สร้างมโนทัศน์นั้นมีไม่จำกัด สิ่งที่ภาษาเข้ารหัสไว้จึงไม่ใช่ทั้งหมดของความคิด แต่เป็นเพียงคำสั่งพื้นฐานเพื่อสร้างภาพมโนทัศน์ที่ซับซ้อน

นักภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิด กล่าวคือ มนุษย์มีวิธีคิดหรือมุมมองต่อสิ่งต่างๆ เช่นไร มนุษย์ก็มักจะมีพฤติกรรม การแสดงออก รวมถึงการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับระบบความคิดเหล่านั้นด้วย เช่น หากมนุษย์คิดและมีทัศนคติว่าเวลาเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอยู่อย่างจำกัด มนุษย์ก็จะใช้เวลาทุกๆ นาทีอย่างคุ้มค่าและไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยไม่เกิดประโยชน์ และมักจะใช้ภาษาหรือพูดถึงเวลาที่สะท้อนมุมมองว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีความเป็นต้น

ภาพที่ 1 The cat is on the chair

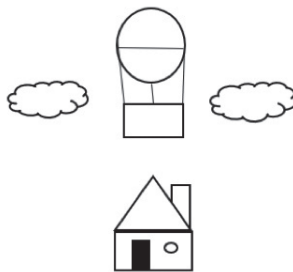

(ที่มา: วิโรจน์ อรุณมานะกุล. 2553, น. 260)

จากภาพที่ 1 ปกติจะพูดว่า “The cat is on the chair” มากกว่าที่จะพูดว่า “The chair is under the cat” ประโยคหลังไม่ผิดหลักไวยากรณ์แต่แปลก เพราะในเหตุการณ์นี้จุดสนใจคือ แมวไม่ใช่เก้าอี้ เพราะโดยความรู้ที่มีแมวเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ได้เอง และมีแนวโน้มจะกระทำอะไรมากกว่าที่เก้าอี้จะทำ แมวจึงเป็น สิ่งโคจร (trajector) ขณะที่เก้าอี้เป็นสิ่งอ้างอิง (landmark) ตามแนวคิดของโรนัลด์ แลงแอกเกอร์ (Langacker, 1991) รูปภาษาที่ปรากฏใช้จึงสะท้อนภาพการรับรู้ของมนุษย์นี้ด้วย

แนวคิดการแยกสิ่งโคจรและสิ่งอ้างอิงสามารถประยุกต์ใช้กับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภาพร่าง ในภาพร่างประกอบหนึ่งอาจเด่นกว่าอีกองค์ประกอบหนึ่ง การนำแนวคิดนี้มาใช้กับภาพร่างโดยเฉพาะภาพร่างของคำบุพบท เช่น “over” และ “under” เป็นต้น คำเหล่านี้บอกความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของสิ่งสองสิ่ง ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 2 The balloon is flying over the house

(ที่มา: ผู้เขียน)

“The balloon” เป็นสิ่งโคจรที่เคลื่อนที่ที่อยู่เหนือสิ่งอ้างอิง “the house” ซึ่งไม่เคลื่อนที่ บอลลูนเป็นสิ่งที่เด่นในการรับรู้มากกว่าบ้าน ดังนั้นในความสัมพันธ์นี้ บอลลูนเป็นสิ่งโคจร (trajector) และบ้านเป็นสิ่งอ้างอิง (landmark)

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับคำหลายความหมายข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษาเรื่องคำหลายความหมายของคำว่า “ตาม” ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้เพื่อให้เห็นภาพรวมของคำหลายความหมายได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำครั้งนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 หัวข้อ ได้แก่

1.3.1 การวิเคราะห์คำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ในภาษาไทย

งานวิจัยของคยอง อิน ปาร์ค (2554) ที่ศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์พหุนัยของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลีกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ความหมายต้นแบบของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลีกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย มีลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือความหมายต้นแบบของคำทั้งสองคำหมายถึงการเคลื่อนที่ของสิ่งเคลื่อนที่ เคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งโดยมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเกิดขึ้นและมีเส้นทางของการเคลื่อนที่ที่ไม่เข้าหาตัวผู้พูดหรือจุดอ้างอิงของผู้พูด โดยผู้พูดหรือจุดอ้างอิงของผู้พูดอยู่จุดไหนก็ได้ นอกเหนือจากที่หมายปลายทาง ความหมายต้นแบบที่มีลักษณะเหมือนกันดังกล่าว เป็นพื้นฐานของความหมายที่ขยายออกไป โดยผ่านกลไกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น อุปลักษณะ การเทียบแบบความคิด รวมถึงการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538) ที่ศึกษามโนทัศน์ของคำว่า “เข้า” ในภาษาไทย โดยศึกษาคำว่า “เข้า” ที่ปรากฏในทุกตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งกริยาหลัก หรือตำแหน่งกริยาอื่นๆ พบว่าความหมายของคำว่า “เข้า” แตกต่างกันไปตามบริบทต่างกัน แต่มีความหมายที่ทุกความหมายมีอยู่ร่วมกัน ซึ่งเรียกว่าความหมายมโนทัศน์เพราะแสดงถึงมโนทัศน์เดียวกัน ความหมายของคำว่า “เข้า” ในภาษาไทย คือ การเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย ซึ่งเป็นบริเวณที่ปิดล้อมโดยมีทิศทางของการเคลื่อนที่มุ่งสู่ที่หมาย

งานวิจัยของกาจบัณฑิต เรืองศรี (2547) ศึกษาเครือข่ายความหมายของคำว่า “ออก” ในภาษาไทยโดยใช้แนวคิดภาพร่างในการวิเคราะห์มโนทัศน์ของความหมาย และใช้แนวคิดอุปลักษณะและนามนัยในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “ออก” มี 10 ความหมาย ได้แก่ 1) การเคลื่อนที่จากภายในสู่ภายนอก 2) การเริ่มต้นการกระทำ 3) การเลิกสมาคม 4) การพ้นสภาพ 5) การทำให้เกิดชีวิตใหม่ 6) การสร้างให้เกิดขึ้น 7) การจ่าย 8) ความสำเร็จ 9) การประมาณว่าค่อนข้าง และ 10) ความชัดเจน

1.3.2 การศึกษาด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ในภาษาไทย

งานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ศึกษากระบวนการที่คำกริยา กลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย ซึ่งเป็นกระบวนการกลายเป็นไวยากรณ์อย่างหนึ่ง จรัสดาวได้จำแนกเกณฑ์การวิเคราะห์คำไว้หลายหมวดได้แก่ หมวดคำสกรรมกริยา อกรรมกริยา คำบุพบท คำช่วยกริยา คำวิเศษณ์ และคำสันธาน ผลการวิจัยสรุปว่า มีคำกริยาที่เป็นคำบุพบท 23 คำ คือ ไกล่ ข้าม ขึ้น เข้า คล้าย จาก ตรง ต่อ ตาม ถึง ประจำ เป็น ผ่าน ยัง ลง ลอด เลย สู่ เหนือ เหมือน ให้ อยู่ ออก

ยาใจ ชูริชา (2536) ศึกษาความเป็นประโยชน์ของหน่วยสร้างกริยาเรียง ในภาษาไทย โดยเน้นศึกษาคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของ หน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย และวิเคราะห์ความเป็นประโยชน์ของหน่วยสร้าง กริยาเรียงในภาษาไทย พบว่าหน่วยสร้างกริยาเรียงจำแนกได้เป็น 2 ชนิดคือ (1) หน่วยสร้างกริยาเรียงพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยกริยาเพียง 2 คำ กริยาที่ปรากฏ ในหน่วยสร้างนี้มีข้อจำกัดในการเกิดร่วมกัน และ (2) หน่วยสร้างกริยาเรียงซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยกริยาตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการ วิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ตาม” ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจัดเก็บตัวอย่างข้อมูลตามประเภทของ ข้อมูล ได้แก่ เรื่องแต่ง (fiction) หนังสือพิมพ์ (newspaper) งานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) งานเขียนวิชาการ (academic) และเบ็ดเตล็ด (miscellany) จัดเก็บ ประเภทละ 200 ข้อมูล และคัดเลือกตัวอย่างข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัยให้ครบ 1,000 ข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติและความหมายของคำว่า “ตาม” ในทุกบริบท ยกเว้นคำประสมและวลีจำเพาะ (phraseological unit) โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และสรุปอภิปรายผล

3. ผลการวิจัย

หลังจากการเก็บข้อมูลพบว่าคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยมีความหลากหลายทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า “ตาม” แบ่งออกตามลักษณะการปรากฏได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำกริยา และ 2) “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำบุพบท ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การระบุชนิดของคำโดยใช้คำว่า “ไม่” ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2543) เป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของคำ และใช้เกณฑ์หน่วยสร้างกริยาเรียงของยาใจ ชูวิชา (2536) มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ส่วนคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์แบ่งตามความหมายประจำคำและความหมายอื่นๆ ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการปรากฏของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย

1.1 คำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำกริยา

คำกริยา คือคำที่ใช้แสดงการกระทำ อากาของคำนาม หรือสรรพนาม และเป็นคำที่สามารถปรากฏหลังคำว่า “ไม่” ได้ เช่น “เดิน” “กิน” “เข้าใจ” เป็นคำกริยา เพราะสามารถปรากฏกับคำว่า “ไม่” ได้ เช่น “ไม่เดิน” “ไม่กิน” “ไม่เข้าใจ” คำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำกริยามีลักษณะการปรากฏดังนี้

1.1.1 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยวหรือกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง

- (1) คุณขับนำไปก่อน แล้วผมจะตามไปติดๆ
- (2) เสรีจรูระของเธอแล้วไซ้ไหมหนูน้า ตามฉันไปที่โรงเลื่อยหน่อย
- (3) ส่วนภูมินทร์ตามออกไปทีหลัง

ในตัวอย่าง (1)–(3) คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาในประโยค แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของนามวลีประธานไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอื่นที่เคลื่อนที่นำหน้าซึ่งมักจะปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” ในประโยค

1.1.2 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียงตามหลังคำกริยา “ไป” และ “มา”

- (4) ผมไปตามเอง ห้องเบอร์อะไรครับ
- (5) ตำรวจเขาต้องมาตามแกไปให้การ
- (6) พี่มาตามครูนิเขา

จากตัวอย่าง คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาตัวที่สองในหน่วยสร้างกริยาเรียงตามหลังคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ไป” ในตัวอย่าง (4) และ “มา” ในตัวอย่าง (5–6)

1.2 คำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำบุพบท

คำบุพบท คือคำที่นำหน้าคำนาม คำสรรพนาม คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมคำหรือกลุ่มคำนั้นให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน คำบุพบทไม่สามารถปรากฏตามหลังคำว่า “ไม่” และมีตำแหน่งประจำอยู่หน้านามวลีในลักษณะที่ไม่สามารถปรากฏแยกจากกันได้

1.2.1 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ (movable entity)

- (7) ฉันวิ่งตามรถเมล์จนชินแล้วละ
- (8) ผมเดินตามมันไปอย่างกระชั้นชิด
- (9) พวกเขาอยู่ตามเขาไป
- (10) พวกเขาเป็นพี่น้องคลานตามกันมา
- (11) ผู้ชายที่ขี่จักรยานตามเธอมายังยืนหอบอยู่ข้างๆ
- (12) ทั้งสองคนเดินเลี้ยวตามคนข้างหน้าไปบริเวณด้านหลังบ้าน

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (7)–(12) ปรากฏเป็นบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น “รถเมล์” “มัน” และ “เขา” ในบุพบทวลี ซึ่งมักจะปรากฏตามหลังกริยวลีแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่ (manner of motion verb) เช่น “วิ่ง” “เดิน” และ “ย่อง” เป็นต้น

1.2.2 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสถานที่

- (13) สภาพการเปลี่ยนแปลงตามชอกชอยทั่วกรุงเทพฯ ไม่เกิดเฉพาะที่นี่
- (14) ทุกคนจะเจออันได้ตามงานตามกองถ่ายละคร
- (15) คนเก็บขยะตามบริเวณสาธารณะ เป็นกลุ่มคนที่เก็บขยะตามริมถนน
- (16) บางโคล่นี้อยู่ตามริมฝั่งทะเล
- (17) ชนเผ่าแทบทุกเผ่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนรอบเชียงใหม่
- (18) หอยโข่งกำลังลอยตัวกลมๆ เป็นมันอยู่ตามปากออก

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (13)–(18) ปรากฏเป็นบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสถานที่ในบุพบทวลี ได้แก่ “ตามชอกชอยทั่วกรุงเทพฯ” “ตามกองถ่ายละคร” “ตามบริเวณสาธารณะ” “ตามริมถนน” “ตามริมฝั่งทะเล” “ตามแนวชายแดนรอบเชียงใหม่” และ “ตามปากออก” ตามลำดับ คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่ง (entity) ที่อ้างถึงโดยนามวลีหรือเหตุการณ์ (situation) ที่อ้างถึงโดยกริยวลีที่ปรากฏนำหน้ากับสถานที่ (location) ที่แสดงโดยนามวลีที่ปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” ในบุพบทวลี

1.2.3 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่สถานที่

- (19) หญิงสาวลูกลูตามคำสั่งอย่างว่าง่าย
- (20) จารุขวัญย้อนถาม เว้นระยะชั่วคราวให้อีกฝ่ายได้คิดตาม
- (21) เขาตบที่น่องข้างๆ ให้เธอข้ามมานั่งด้วยเหมือนออกคำสั่ง และเธอก็ทำตาม

คำว่า “ตาม” ในบริบทตัวอย่าง (19)–(21) ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการกระทำ (activity verb) ที่ไม่มีนัยความหมายการเคลื่อนที่ เช่น “ยืน” “คิด” และ “ทำ” และตามหลังด้วยนามวลีอ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่สถานที่ ได้แก่ “คำสั่ง” อย่างไรก็ตามหากนามวลีที่ปรากฏตามหลังหมายถึงสิ่งที่สามารถค้นคืนได้จากบริบทโดยง่าย นามวลีดังกล่าวอาจจะไม่ปรากฏได้ เช่น ในตัวอย่าง (20)–(21) ถึงแม้ว่าจะไม่มีนามวลีปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” แต่ก็สามารถค้นคืนได้จากบริบทว่าเป็นคำถามที่จารย์วุฒิชัย ในตัวอย่าง (20) และคำสั่งของเขา ในตัวอย่าง (21)

2. คุณสมบัติทางความหมายของคำว่า “ตาม”

จากขอบเขตข้อมูล คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายได้ 5 ความหมาย ได้แก่ 1. ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า 2. ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัว 3. ความหมายบ่งชี้ทิศทางการเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้าซึ่งอาจจะเป็นทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง (factive motion) หรือทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ (fictive motion) 4. ความหมายการเลียนแบบหรือเอาอย่าง และ 5. ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่

ความหมายทั้งหมดที่แสดงโดยคำว่า “ตาม” แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ความหมายพื้นฐาน (basic meaning) และความหมายขยาย (extended meaning) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมายพื้นฐาน (basic meaning)

ความหมายพื้นฐานของคำว่า “ตาม” ได้แก่ ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของสิ่งโคจร (trajector) ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง (landmark) ซึ่งเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ความหมายนี้พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นกริยาเดียวหรือกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง เช่น “คุณครูตามผมไปที่บ้าน” ในประโยคนี้คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นกริยาเดียวในประโยค แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมของสิ่งโคจรซึ่งแสดงโดยนามวลีประธาน “คุณครู” ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง

ที่เคลื่อนที่นำหน้า ซึ่งในที่นี้คือนามวลีกรรม “ผม” ตัวอย่างประโยคอื่น ๆ ของคำว่า “ตาม” ที่แสดงความหมายนี้ ได้แก่

- (22) คุณขับนำไปก่อน แล้วผมจะตามไปติดๆ
- (23) เสรีจรรยาของเธอแล้วไซ้หมื่นหนา ตามฉันไปที่โรงเลื่อยหน่อย
- (24) ญาติออกไปก่อน ส่วนภุมรินทร์ตามออกไปทีหลัง

อย่างไรก็ดี หากสิ่งอ้างอิงที่เคลื่อนที่นำหน้าสามารถตีความหรือค้นคืน (retrieve) ได้จากบริบทโดยง่ายก็คือสิ่งใด นามวลีอ้างอิงสิ่งอ้างอิงอาจจะไม่ปรากฏได้ เช่น ในตัวอย่าง (22) ถึงแม้ว่าสิ่งอ้างอิงจะไม่ปรากฏตามหลังคำกริยา “ตาม” แต่ก็สามารถตีความได้จากบริบทว่าสิ่งอ้างอิงคำ “คุณ” ซึ่งขับรถออกไปก่อน และในตัวอย่าง (24) สิ่งอ้างอิงสามารถตีความได้ว่าเป็น “ญาติ” ซึ่งปรากฏในบริบทก่อนหน้า ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันของสิ่งโคจรกับสิ่งอ้างอิงที่เคลื่อนที่นำหน้าสามารถแสดงโดยภาพร่าง (image schema) ภาพที่ 3 ซึ่งประกอบด้วย สัญลักษณ์ “TR” หมายถึงสิ่งโคจร (trajector) ที่อ้างอิงโดยนามวลีประธาน สัญลักษณ์ “LM” หมายถึงสิ่งอ้างอิง (landmark) ซึ่งเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ซึ่งอ้างอิงโดยนามวลีกรรม สัญลักษณ์ “~~~” แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรม และสัญลักษณ์ลูกศรเส้นประแสดงทิศทางการเคลื่อนที่

ภาพที่ 3 ภาพร่างความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน
กับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า

TR~~~~~LM~~~~>
-----➔

2.2 ความหมายขยาย (extended meaning)

เมื่อปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์อื่นๆ คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายอื่นๆ ได้อีก 4 ความหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ความหมายทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่

ความหมายนี้แบ่งออกเป็น 3 ความหมายย่อยตามคุณสมบัติความเป็นรูปธรรมของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ และความเป็นรูปธรรมของเส้นทางการเคลื่อนที่ดังนี้

ก) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า

(25) อากาอิกับไวจินเดินตามหลังคนทั้งคู่ไปอย่างไม่รีบร้อนเท่าใดนัก

(26) เขาริบบ่นจักรยานวิ่งตามฮานูออกไป

(27) ฉันจะต้องวิ่งตามซึ่งฮังไป

เมื่อ “ตาม” ปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่ (manner of motion verb) เช่น “เดิน” “ปั่นจักรยาน” และ “วิ่ง” ในตัวอย่าง (25)–(27) ตามลำดับ คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างชัดเจนเนื่องจากเหตุการณ์การเคลื่อนที่แสดงโดยคำกริยาที่ปรากฏนำหน้า แต่ “ตาม” ในบริบทเหล่านี้แสดงความหมายเชิงทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ว่าเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า เช่น ในตัวอย่าง (25) คำว่า “ตาม” แสดงความหมายทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ด้วยการเดินของสิ่งใดคร ซึ่งแสดงโดยนามวลีประธาน “อากาอิกับไวจิน” ว่าไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิงที่เคลื่อนที่นำหน้า ซึ่งแสดงโดยนามวลี “คนทั้งคู่”

ความหมายทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า สามารถแสดงโดยภาพร่าง ภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ภาพร่างความหมายทิศทางการเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน
กับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า

ภาพร่างภาพที่ 4 แตกต่างจากภาพร่างที่ 3 ตรงที่ สัญลักษณ์ด้านบน ถูกทำเป็นตัวเอียงและมีสีเทาเนื่องจากเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไม่ได้แสดงโดยคำว่า “ตาม”

ข) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในเส้นทาง
รูปธรรม

ความหมายนี้พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏในบุพพทวลีตามหลังคำกริยา แสดงการเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่เช่นเดียวกับความหมายก่อนหน้า แต่แตกต่างตรงที่ในความหมายนี้ นามวลีที่ปรากฏตามหลังอ้างถึงสิ่งที่เป็นเส้นทางของการเคลื่อนที่ไม่ใช่สิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า

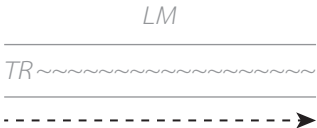
(28) ชายหนุ่มเดินตามถนนสายกลางหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนสายสำคัญ

(29) เราออกไปกันทุกคนไปวิ่งตามทางเลียบคลองไปจนถึงแม่น้ำ

ในประโยค (28) และ (29) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดง เหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะ “เดิน” และ “วิ่ง” และปรากฏนำหน้านามวลี แสดงเส้นทาง “ถนนสายกลางหมู่บ้าน” ในตัวอย่าง (28) และ “ทางเลียบคลอง” ในตัวอย่าง (29) ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ในบริบทนี้ “ตาม” แสดง ความหมายเชิงทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของสิ่งใดควรว่าเกิดขึ้น ภายในสิ่งอ้างอิงที่เป็นเส้นทาง กล่าวคือ เหตุการณ์การเดินของสิ่งใดควร “ชายหนุ่ม” เกิดขึ้นภายในสิ่งอ้างอิง “เส้นทางถนนสายกลางหมู่บ้าน” ในตัวอย่าง (28) และ เหตุการณ์การวิ่งของสิ่งใดควร “ทุกคน” เกิดขึ้นภายในสิ่งอ้างอิง “ทางเลียบคลอง” ในตัวอย่าง (29) ตามลำดับ

ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงไปในเส้นทางสามารถแสดงเป็นภาพร่างได้ดังในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ภาพร่างความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงไปในเส้นทาง

องค์ประกอบของภาพร่างที่ 5 คล้ายคลึงกับภาพร่างที่ 4 แต่แตกต่างกันที่ในภาพร่างที่ 5 “LM” ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้าแต่เป็นเส้นทางที่เหตุการณ์การเคลื่อนที่เกิดขึ้น

ค) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า

ความหมายนี้พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังคำกริยาที่ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง เช่น “มอง” ในตัวอย่าง (30)–(31) หรือ “คิด” ในตัวอย่าง (32) และตามด้วยนามวลีที่ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จริง เช่น “สายตา” ในตัวอย่าง (30)–(31) หรือ “สิ่งที่โน้ตกำลังเสนอ” ในตัวอย่าง (32)

- (30) นารามองตามสายตาเขา
- (31) อิศรามองตามสายตาของเพื่อนก่อนจะล่าหน้า
- (32) ฉันกำลังคิดตามสิ่งที่โน้ตกำลังเสนอ

ในบริบทเหล่านี้ เหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาหลักไม่ใช่เหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง เช่น เหตุการณ์การมองหรือเหตุการณ์การคิด แต่เป็นเหตุการณ์ที่สามารถรับรู้และตีความ (construe) ได้ว่าเป็นการเคลื่อนที่ เช่น การเคลื่อนที่ของ

สายตาไปยังจุดสนใจ หรือการเคลื่อนที่ของความคิดไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ความหมายนี้มีความน่าสนใจและสามารถสะท้อนปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ปริชานที่เรียกว่า เหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ (fictive motion) ตามแนวคิดของ เลนนาร์ด ทัลมี (Talmy, 1996) ซึ่งหมายถึงการมองเหตุการณ์ที่ไม่มีการเคลื่อนที่และอ้างถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเสมือนว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีการเคลื่อนที่ เช่น ประโยคภาษาอังกฤษ “The trail goes through the desert” ประโยคนี้แสดงเหตุการณ์ทรงสภาพ (static situation) ซึ่งแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งโคจร “the trail” ว่าปรากฏอยู่ ณ ตำแหน่งเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “the desert” เหตุการณ์นี้สิ่งโคจรไม่ได้มีการเคลื่อนที่จริง (factive motion) แต่อย่างใด แต่การเลือกใช้คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “go” ในประโยคนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้พูดได้มองเส้นทางที่ขยายออกจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของ “trail” เสมือนว่ามีบางอย่างเคลื่อนที่ ซึ่งสิ่งที่เคลื่อนที่นั่นคือจุดสนใจ (focus) ของผู้พูดที่เคลื่อนจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของเส้นทาง

คำว่า “ตาม” ในบริบทเหล่านี้แสดงความหมายบ่งชี้ทิศทางเดียวกันกับเส้นทางของการเคลื่อนที่เชิงสมมติซึ่งแสดงโดยนามวลีที่ปรากฏตามหลัง เพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ กล่าวคือคำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (30)–(31) แสดงความหมายว่า เหตุการณ์การมองดำเนินไปในเส้นทางเชิงสมมติไปยังสิ่งที่เป็นจุดสนใจของอิตรา ในตัวอย่าง (30) หรือจุดสนใจของเพื่อน ในตัวอย่าง (31) ตามลำดับ และแสดงความหมายว่า เหตุการณ์การคิดของฉันดำเนินไปในเส้นทางเชิงสมมติซึ่งกำหนดโดยสิ่งที่เ็นตัวกำลังเสนอ ในตัวอย่าง (32)

ภาพที่ 6 ภาพร่างความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ
ไปในเส้นทางเชิงสมมติ

องค์ประกอบของภาพร่างที่ 6 คล้ายคลึงกับภาพร่างที่ 5 แต่มีข้อแตกต่าง ดังนี้ สัญลักษณ์ “---” แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ ไม่ใช่เหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงซึ่งแสดงโดยสัญลักษณ์ “~~~” ในภาพร่างที่ 5 เส้นทางซึ่งกำหนดโดยสิ่งอ้างอิงเป็นเส้นประ เนื่องจากเป็นเส้นทางเชิงสมมติไม่ใช่เส้นทางเชิงรูปธรรมซึ่งแสดงโดยเส้นทึบในภาพร่างที่ 5

2.3 ความหมายการเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้อง

ความหมายการเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้องพบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทตามหลังกริยาแสดงเหตุการณ์การกระทำ (activity verb) ที่ไม่มีนัยความหมายการเคลื่อนที่ และตามหลังด้วยนามวลีอ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่สิ่งเคลื่อนที่ สถานที่ หรือ เส้นทาง

(33) ทุกคนดูตั้งอกตั้งใจทำงานตามหัวหน้า

(34) วัยรุ่นสมัยนี้นิยมแต่งตัวตามเน็ตไอดอล

คำว่า “ตาม” ในความหมายนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งโคจรที่เป็นเหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาลึกลับสิ่งอ้างอิง ในลักษณะที่ว่าสิ่งโคจรได้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง ในตัวอย่าง (33)–(34) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การกระทำ “ทำงาน” และ “แต่งตัว” และปรากฏนำหน้านามวลี “หัวหน้า” และ “เน็ตไอดอล” ตามลำดับ ในบริบทนี้ คำว่า “ตาม” แสดงความหมายการเลียนแบบหรือการเอาอย่าง กล่าวคือเหตุการณ์การตั้งอกตั้งใจทำงานของทุกคน และเหตุการณ์การแต่งตัวของวัยรุ่นสมัยนี้ซึ่งเป็นสิ่งโคจร เกิดขึ้นโดยการเลียนแบบหรือเอาอย่างการกระทำของ “หัวหน้า” และ “เน็ตไอดอล” ซึ่งเป็นสิ่งอ้างอิง นอกจากความหมายการเลียนแบบหรือเอาอย่างแล้ว คำว่า “ตาม” ยังสามารถแสดงความหมายความสอดคล้องได้เช่นเดียวกัน ดังตัวอย่าง

- (35) กรรณลุกขึ้นตามที่คุณพิบอก
 (36) กฤติณกินข้าวตามคำสั่งของคุณย่าแต่โดยดี
 (37) ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎของที่นี่อย่างเคร่งครัด

ในตัวอย่าง (35)–(37) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังกริยาวลี “ลุกขึ้น” “กินข้าว” และ “ปฏิบัติ” ตามลำดับ และปรากฏนำหน้านามวลีหรือนามวลีแปลง “ที่คุณพิบอก” “คำสั่งของคุณย่า” และ “กฎของที่นี่” ตามลำดับ ในบริบทนี้ “ตาม” แสดงความหมายว่าเหตุการณ์ที่นามวลีประธานกระทำซึ่งแสดงโดยกริยาวลีที่ปรากฏนำหน้าดำเนินไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกับสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นแนวทางเหตุการณ์ หรือสิ่งที่กำหนดโดยนามวลีหรือนามวลีที่ปรากฏตามหลัง เช่น คำว่า “ตาม” ในประโยค (35) “ตาม” แสดงความหมายว่าสิ่งโคจรที่เป็นเหตุการณ์การลุกขึ้นของกรรณนั้นเกิดขึ้นแบบสอดคล้องหรือไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “ที่คุณพิบอก” ในประโยค (36) “ตาม” แสดงความหมายว่าสิ่งโคจรที่เป็นเหตุการณ์การกินของกฤติณเกิดขึ้นแบบสอดคล้องหรือไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “คำสั่งของคุณย่า” ความหมายการเลียนแบบ เอาอย่าง หรือสอดคล้อง สามารถแสดงเป็นภาพร่างได้ดังในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ภาพร่างความหมายการเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้อง

ในภาพร่างที่ 7 สัญลักษณ์ “///” แสดงเหตุการณ์การกระทำที่แสดงโดยกริยาวลีที่ปรากฏนำหน้า สัญลักษณ์ “...” แสดง แนวทาง เหตุการณ์ หรือสิ่งที่กำหนดโดยนามวลีหรือนามวลีที่ปรากฏตามหลัง

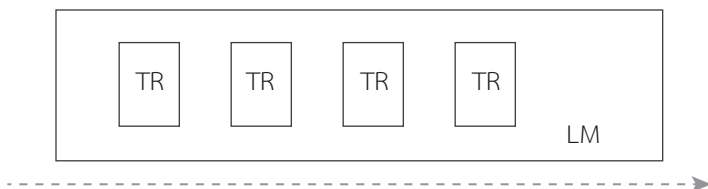
2.4 ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่ ของสิ่งตาม เส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติ

- (38) มีข้อความที่เขาอ่านไม่ออกปิดอยู่ตามกำแพงและรั้ว
- (39) มีทหารยืนเรียงรายตามกำแพงเมือง
- (40) ชนเผ่าแทบทุกเผ่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนรอบเชียงตุง
- (41) บางโคลนีอยู่ตามริมฝั่งทะเล

ความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่ พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังกริยาลีแสดงเหตุการณ์การมีอยู่ หรือปรากฏอยู่ และตามหลังด้วยนามวลีแสดงสถานที่

ในตัวอย่าง (38)–(41) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังกริยาลี “ปิดอยู่” “ยืนเรียงราย” “อาศัยอยู่” และ “อยู่” ซึ่งแสดงเหตุการณ์การมีอยู่หรือปรากฏอยู่ ไม่มีการเคลื่อนที่ใดๆ และตามหลังด้วยนามวลีแสดงสถานที่ “กำแพงและรั้ว” “กำแพงเมือง” “แนวชายแดนรอบเชียงตุง” และ “ริมฝั่งทะเล” คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้แสดงความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งโคจร ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาลี และสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นสถานที่ กล่าวคือสิ่งโคจรปรากฏอยู่ภายในหรือปรากฏอยู่ ณ ตำแหน่งเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง การใช้คำว่า “ตาม” ในความหมายนี้มักจะพบในบริบทการกล่าวถึงตำแหน่งของสิ่งโคจรหลายสิ่ง ณ สิ่งอ้างอิงที่ปรากฏอยู่บนเส้นทางของการเคลื่อนที่สมมติ (fictive motion) เช่น ตัวอย่าง (38) “มีข้อความที่เขาอ่านไม่ออกปิดอยู่ตามกำแพงและรั้ว” ประโยคนี้แสดงเหตุการณ์ทรงสภาพที่สามารถตีความได้ว่ามีสิ่งโคจร “ข้อความ” หลายข้อความ ปรากฏต่อๆ กันไปบนสิ่งอ้างอิง “กำแพงและรั้ว” หากมีข้อความเพียงข้อความเดียวจะไม่สามารถอ้างถึงโดยใช้ประโยคนี้ได้ ในการรับรู้และตีความเหตุการณ์นี้ผู้ตีความหรือผู้สร้างมโนทัศน์ (conceptualizer) จะมองเหตุการณ์โดยพุ่งจุดสนใจจากข้อความแรกไปสู่ข้อความต่อๆ ไป บนกำแพงและรั้ว ซึ่งมีลักษณะต่อกันเป็นเส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติของจุดสนใจ

ภาพที่ 8 ภาพร่างความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่

ภาพร่างที่ 8 มีองค์ประกอบดังนี้ สิ่งโคจร “TR” ปรากฏ ณ ตำแหน่งเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “LM (Landmark)” ที่ปรากฏอยู่บนเส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติ ซึ่งแสดงโดยสัญลักษณ์เส้นประสีเทา

2.5 ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัวมา

- (42) เดี่ยวฉันจะไปตามชาวบ้านคนนั้นมาซื้อตัวเธอ
 (43) ป้าป้าให้ฉันลงมือไปตามลูกมา
 (44) ถ้าอยากให้สองคนนั้นออกมา คุณก็ไปตามดิ

สำหรับความหมายนี้ คำว่า “ตาม” แสดงเหตุการณ์ที่สิ่งโคจร (นามวลีประธาน) เคลื่อนที่ออกจากสถานที่อ้างอิงไปยังสถานที่ของสิ่งอ้างอิง (นามวลีกรรม) เพื่อเรียกตัวกลับมาสถานที่อ้างอิงเพื่อกระทำการบางอย่าง เช่น คำว่า “ตาม” ในประโยค (42) แสดงเหตุการณ์ที่สิ่งโคจร “ฉัน” เคลื่อนที่ออกจากสถานที่อ้างอิงไปยังสถานที่ของสิ่งอ้างอิง “ชาวบ้านสองคนนั้น” เพื่อเรียกตัวสิ่งอ้างอิงให้กลับมายังสถานที่อ้างอิงเพื่อซื้อตัว

คำว่า “ตาม” ที่แสดงความหมายนี้มักจะปรากฏเป็นคำกริยาตัวที่สองตามหลังกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ไป” หรือ “มา” และปรากฏนำหน้านามวลีกรรมซึ่งอ้างอิงบุคคล ดังในตัวอย่าง (42)–(44) อย่างไรก็ดี หากนามวลีกรรมสามารถตีความได้จากบริบทว่าอ้างอิงบุคคลใด นามวลีกรรมนั้นอาจจะไม่ปรากฏได้ ดังในตัวอย่าง (44) นามวลีกรรมสามารถตีความได้จากบริบทว่าเป็น “สองคนนั้น”

ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัวสามารถแสดงโดยภาพร่างที่ 9 ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับภาพร่างที่ 3 ซึ่งแสดงความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า แต่แตกต่างตรงที่ ภาพร่างที่ 9 มีลูกศรเส้นประแสดงทิศทางการเคลื่อนที่กลับมายังสถานที่ของสิ่งโคจรเพิ่มเติม

ภาพที่ 9 ภาพร่างความหมายเหตุการณ์การเรียกตัว

บทสรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยสามารถแสดงความหมายได้หลากหลายเมื่อปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน

เมื่อปรากฏเป็นกริยาหลักในกริยวลี คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายได้ 2 ความหมาย ได้แก่

1. ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ดังในประโยค “เสร็จธุระของเธอแล้วใช่ไหมหนูนะ ตามฉันไปที่โรงเลื่อยหน่อย”

2. ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัว ดังในประโยค “เดี๋ยวฉันจะไปตามชาวบ้านคนนั้นมาซื้อตัวเธอ”

เมื่อปรากฏเป็นคำบุพบท คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมาย ได้ 3 ความหมาย ได้แก่

3. ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ความหมายย่อย ได้แก่

3.1 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า ดังในประโยค “อากาศกับไวกิน เดินตามหลังคนทั้งคู่ไปอย่างไม่รีบร้อนเท่าใดนัก”

3.2 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในเส้นทางรูปธรรม ดังในประโยค “ชายหนุ่มเดินตามถนนสายกลางหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนสายสำคัญ”

3.3 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า ดังในประโยค “อิศรา มอง ตามสายตาของเพื่อนก่อนจะส่ายหน้า” และ “ฉันกำลังคิดตามสิ่งที่ไนต์กำลังเสนอ”

4. ความหมายบ่งชี้การเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้องดังในประโยค “วัยรุ่นสมัยนี้นิยมแต่งตัวตามเน็ตไอดอล” และ “กฤติณกินข้าวตามคำสั่งของคุณย่าแต่โดยดี”

5. ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แกว แนวน อยู่ ของสิ่งตามเส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติ ดังในประโยค “มีข้อความที่เขาอ่านไม่ออกปิดอยู่ตามกำแพงและรั้ว”

เมื่อพิจารณาความเป็นพื้นฐาน (basicness) ของความหมายแต่ละความหมายที่แสดงโดยคำว่า “ตาม” พบว่าความหมายที่ 1 เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า น่าจะเป็นความหมายพื้นฐาน (basic meaning) เนื่องจากเป็นความหมายที่พบเมื่อคำว่า “ตาม” เป็นคำกริยา และมีความเป็นรูปธรรมสูงที่สุด ความหมายอื่นๆ ตั้งแต่ 2.-5. น่าจะเป็นความหมายขยาย (extended meaning) ออกจากความหมายพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายที่ 2 เหตุการณ์การเรียกตัว ขยายออกจากความหมายพื้นฐานผ่านกระบวนการทาง ปริชานประเภทนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) แบบกระบวนการแทนผลลัพธ์ของกระบวนการ (PPROCESS FOR RESULT OF THE PROCESS) กล่าวคือการเรียกตัวเป็นผลมาจากการเคลื่อนที่ไปทันสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า คำกริยา “ตาม” ซึ่งมีความหมายพื้นฐานแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ถูกนำมาใช้แสดงเหตุการณ์การเรียกตัวซึ่งเป็นผลมาจากเหตุการณ์การเคลื่อนที่

ความหมายที่ 3.1 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้าขยายออกจากความหมายพื้นฐานผ่านกระบวนการจางลงทางความหมาย (semantic bleaching)

กล่าวคือ ความหมายพื้นฐานมีองค์ประกอบทางความหมาย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ เหตุการณ์การเคลื่อนที่และทิศทางการเคลื่อนที่ แต่สำหรับความหมายขยายนี้ องค์ประกอบทางความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้จำลอง (bleach) เหลือเพียง ความหมายทิศทางของการเคลื่อนที่

ความหมายที่ 3.2 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ รูปธรรมไปในเส้นทางรูปธรรม ได้ขยายออกจากความหมายที่ 3.1 ความหมายบ่งชี้ ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่ เคลื่อนที่นำหน้าผ่านกระบวนการนามนัยเชิงมโนทัศน์แบบ ทิศทาง การเคลื่อนที่ แทนเส้นทางของการเคลื่อนที่ (DIRECTION OF MOTION FOR PATH OF MOTION)

ความหมายที่ 3.3 ความหมายความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์ การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า ได้ขยายออกจาก ความหมายที่ 3.1 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การ เคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรม ผ่านกระบวนการอุปลักษณ์ เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) กล่าวคือความหมายทิศทางของเหตุการณ์ การเคลื่อนที่เชิงรูปธรรมได้ขยายไปสู่ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรม

ความหมายที่ 4 ความหมายบ่งชี้การเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความ สอดคล้องขยายออกจากความหมายที่ 3.3 ความหมายความหมายบ่งชี้ทิศทาง ของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่ เคลื่อนที่นำหน้า ผ่านกระบวนการกว้างออกทางความหมาย (semantic broadening) กล่าวคือความหมายแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้ขยายออกไปครอบคลุม เหตุการณ์ที่ไม่ใช่เหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้

ความหมายที่ 5 ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่ ขยายออกจากความหมาย ที่ 3.2 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ รูปธรรมไปในเส้นทางรูปธรรม ผ่านกระบวนการนามนัยเชิงมโนทัศน์แบบ เส้นทาง แทนสถานที่ที่อยู่บนเส้นทาง (PATH FOR LOCATION ALONG THE PATH)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาจบัณฑิต วงศ์ศรี (2547). *เครือข่ายความหมายของคำว่า ‘ออก’ ในภาษาไทย: การศึกษาแนววรรณศาสตร์ปริชาน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- คยอง อิน ปาร์ค (2554). *ปรากฏการณ์พหูพจน์ของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลี เปรียบเทียบกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539). *กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538). *การศึกษามโนทัศน์ของ คำว่า เข้า*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2558). *คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ 2 (Thai National Corpus II)*. สืบค้นจาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TNC/corp.php>.
- ยาใจ ชูวิชา (2536). *ความเป็นประโยชน์ของหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2553). *ทฤษฎีภาษาศาสตร์*. ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นจาก <http://citeseerx.ist.psu.edu>
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2543). *ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์ โดยอาศัยฐานข้อมูลภาษาไทยปัจจุบันสองล้านคำ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Evans, V. and Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Lakoff, G and Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Langacker, R. (1999). *Grammar and Conceptualization*. (n.p.): University of California Press.

- Takahashi, K. (2002). Proceedings of the 2nd Annual Meeting of the Japanese Cognitive Linguistics Association, 42–51.
- Talmy, L. (1996). Fictive motion in language and 'ception'. In P. Bloom, M. A. Peterson, L. Nadel & M. F. Garrett (eds.). *Language and Space*, pp. 211–276. Cambridge: MIT Press.